

BETREFT:

Adviesvraag betreffende aanwijzing Naber-orgel (Dorpskerk Holten) als gemeentelijk monument

Op 12 mei 2020 heeft het college het besluit genomen het voornemen te hebben het uit 1855 stammende kerkorgel, gebouwd door C.F.A. Naber uit Deventer, aan te wijzen als gemeentelijk monument. Aanleiding voor dit besluit is het door het College van Kerkrentmeesters van de Nederlands Hervormde Gemeente Holten op 5 februari 2020 ingediende verzoek daartoe. Alvorens deze vooraanwijzing om te zetten in een definitieve aanwijzing, heeft het college conform art. 2.4 van de Erfgoedverordening 2018 de gemeentelijke monumentencommissie gevraagd om advies. (De commissie gaf al eerder, op 5 juni 2018, advies in dezelfde zaak, maar kwam toen niet tot een oordeel.) Ook heeft het college aan Het Oversticht opdracht gegeven een waarde stellend onderzoek te doen.

VRAAG VAN HET COLLEGE:

Voor de aanwijzing als gemeentelijk monument is advies van de Erfgoedadviesraad formeel geen voorwaarde. In dit geval achtte het college echter bredere advisering gewenst en dat is de reden dat ook aan de EAr gevraagd is een oordeel te geven (bij e-mail d.d. 25 mei 2020, Jan Danker). De vraag is gesteld in algemene termen en niet op specifieke aspecten geconcretiseerd.

ADVIES VAN DE EAr:

Algemene overwegingen:

- De vraag om het Naber-orgel een monumentale status te geven heeft een voorgeschiedenis die terug gaat tot 2003. Het destijds door de Kerkvoogdij Hervormde Gemeente Holten ingediende verzoek tot bescherming als rijksmonument, is op voornamelijk juridische gronden afgewezen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is in haar besluit d.d. 13 juli 2018 (15 jaar na aanvraag!) afgeweken van adviezen van de Raad van Cultuur en van de gemeente. De afwijzing heeft hoogstwaarschijnlijk ook te maken met het landelijk beleid om geen nieuwe rijksmonumenten aan te wijzen ouder dan 1940. Tevens speelt hier de politieke wil om de zorg voor monumenten bij voorkeur op een lager bestuursniveau te leggen, met een grote rol voor de gemeenten.
- De afwijzing door de RCE was mede ingegeven doordat het orgel onderdeel uitmaakt van het kerkgebouw. Als los object, niet zijnde een onroerende zaak op zich, kwam het orgel alleen al om die reden niet aanmerking voor aanwijzing als rijksmonument. Er is niet uitgezocht of deze vraag (van

'natrekking') ook een rol speelt bij de aanwijzing tot gemeentelijk monument. Dit juridische aspect speelt een vergelijkbare rol bij de positie van de blaasbalgen, die zich in de (rijks)monumentale toren bevinden. (Consequent geredeneerd zijn die blaasbalgen eigendom van de gemeente en hebben ze de status van rijksmonument. In de redengevende omschrijving van de toren komen ze echter niet voor.)

- Enkele leden van de EAr hebben op 11 juni 2020 het Naber-orgel mogen bekijken. Zij kregen daarbij een uitgebreide toelichting van de organist Jan van Dijk en van de kerkbestuurders Johan Veneklaas Slots en Gerrit Veneklaas.

Uitgangspunten:

Voor het beoordelen van de waarden van een cultuurhistorisch interessant object, hanteert de EAr gebruikelijk de volgende vier criteria:

1. *Heeft het object in cultuurhistorisch opzicht monumentale waarde?* Als toetsingscriteria gelden vooral objectieve maatstaven aangaande het erfgoedkarakter, zoals de juridisch status van monument, de historie, de bijzondere architectuur en de bouwkundige kwaliteit.
2. *Heeft het object betekenis voor de ruimtelijke omgeving?* Vragen daarbij zijn: is het een opvallend, zichtbaar bouwwerk; heeft het betekenis in stedenbouwkundig of landschappelijk opzicht?
3. *Bieden de huidige en/of toekomstige functies voldoende zekerheid dat het object z'n waarde behoudt?* Daarbij gaat het om vragen van economische haalbaarheid, maatschappelijk belang en natuurlijk: de duurzaamheid.
4. *Bestaat er in de samenleving in potentie voldoende historisch besef ten aanzien van het object?* Met andere woorden: heeft het object in de ogen van de mensen, zowel inwoners als bezoekers, betekenis? Of is er de gerede kans dat het die betekenis kan krijgen? Vertelt het object een verhaal en wordt dat gehoord?

De eerste twee criteria zien op *de kwaliteit*, het derde en het vierde criterium onderstrepen het *maatschappelijk belang*.

Overwegingen per uitgangspunt:

- Voor wat betreft *de kwaliteitscriteria* is er in voorgaande jaren uitgebreid onderzoek gedaan en geoordeeld door diverse deskundigen. De weerslag daarvan is terug te vinden onder meer in het (afwijzende) besluit van de RCE. Ook het door Bert Wisgerhof in 2015 opgestelde herstelplan met het daarin opgenomen cultuur-historisch onderzoek, biedt een gedegen onderbouwing van de monumentale en artistieke waarde van het orgel. Voor de EAr is er geen aanleiding om aan die inhoudelijke beoordelingen iets toe te voegen of af te doen.
- Voor wat betreft *het maatschappelijk belang* van het orgel, mag in de eerste plaats worden vastgesteld dat het kerkbestuur er op bewonderenswaardige wijze in is geslaagd de recente restauratie van het orgel tot een goed einde te brengen. De leden van de raad die orgel en kerk hebben bezocht, waren zeer onder de indruk. Het is bijzonder dat er in de Holtense samenleving zoveel energie en financiële middelen gemobiliseerd konden worden, dat er een dergelijk smaakvol en kwalitatief hoogstaand resultaat is behaald. Kerk en orgel zien er prachtig uit en vormen een verrijking voor Holten en omstreken.
Belangrijk is ook dat de kerk beschikbaar is niet alleen voor kerkdiensten, maar tevens voor breder cultureel gebruik. Het al door het kerkbestuur ingezette initiatief om op gezette tijden de deuren open te zetten voor bezoekers, verdient het om post-Corona volop te worden doorgezet. Er worden concerten gegeven en het orgel wordt bespeeld door organisten uit de regio. De voor de Naber-orgels zo typerende frisse en typerende uitstraling vormt daarbij een extra aantrekkelijkheid. Door de drie blaasbalgen en de ruime registratiemogelijkheden, heeft het orgel meer dan voldoende draagkracht voor de gemeentezang. De concerten kunnen in verschillende muziekstijlen worden uitgevoerd. Voor Holtensen en vakantie gasten is dit een passende aanvulling op het culturele aanbod van het dorp.

Concluderend:

De EAr onderschrijft het voornemen om het Naber-orgel aan te wijzen als gemeentelijk monument en adviseert het college in die zin te besluiten.